

Er ref/dnr: Fi2020/01583/S2

Vårt dnr: 2020/0112

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 30 september 2020

Yttrande över avseende delar av betänkandet ”Skatt på modet” (SOU 2020:20)

Sammanfattning

- Naturskyddsföreningen har tagit del av remissen Skatt på modet (SOU 2020:20) och är positiva till en skatt på kemikalier i kläder och skor. Vi anser att en skatt kan vara ett effektivt verktyg för att snabbare nå en giftfri vardag. Det är positivt att utredningen tar ett brett grepp och utgår från REACH-förordningens kriterier för särskilt farliga ämnen. För att den föreslagna skatten skall få önskad effekt bör dock ett antal justeringar göras, vilka närmare beskrivs nedan.
- Kläd- och skobranschen står inför nya utmaningar i och med coronapandemin och den minskade konsumtionen detta har inneburit. Vi menar att ett progressivt kemikalie- och hållbarhetsarbete är en förutsättning för affärsmässigt framgångsrika företag framöver. Om skatten utformas så att de bästa produkterna på marknaden gynnas, ger det incitament till ansvarstagande företag.
- Ekonomiska styrmedel kan rätt utformade vara bra instrument för att gynna utfasning av farliga kemikalier. Målet bör vara att ämnena på sikt ska hanteras genom tvingande lagstiftning, dvs. vi ser skatten som ett bra komplement men inte ersättning till lagstiftning. Enligt remissen ska dock varje enskild produkt genomgå kemisk analys för att skatteavdrag ska medges. Naturskyddsföreningen ser en stor risk att skatten inte kommer nå önskad effekt med detta redovisningskrav (som också är betydligt mer långtgående jämfört med lagkrav).
- Naturskyddsföreningen anser att skatten inte bara bör omfatta kläder och skor, utan även hemtextilier. Detta är en stor produktkategori för textil och innefattar produkter som finns runt oss i vår vardag och som berörs av samma kemikalieproblematik.

- I textilbranschen används ofta miljömärkning och certifieringar utfärdade av tredje part för att säkerställa bland annat kemikalieinnehåll. Detta är ett robust system för att kontrollera produkter och leverantörskedjor, och därför måste även märkningar (som omfattar aktuella ämnen) kunna fungera som verifikat för att påvisa att aktuella ämnen inte finns i produkterna.
- Den föreslagna skattens utformning bör justeras gällande second hand och redesign, så att skatten inte ger andra negativa miljöeffekter och skapar motsättningar för branscher som arbetar med förlängd livslängd och cirkulära affärsmodeller. Dessa produktgrupper bör endast beskattas i undantagsfall (se kommentarer nedan).

Specifika synpunkter

Naturskyddsföreningen har tagit del av remissen Skatt på modet (SOU 2020:20) och är positiva till en skatt på kemikalier i kläder och skor. Vi anser att det är bra att utredningen tar ett brett grepp och utgår från kriterierna för särskilt farliga ämnen enligt REACH-förordningen; CMR-ämnen, PBT/vPvB-ämnen, samt biocider. Vi är även positiva till att skatt införs på ämnesgruppnivå för ftalater och PFAS. Beskattning bör helst baseras på ämnens egenskaper, faroklassificering. Det är bästa sättet att undvika falsk substitution och minskar även risken för att listan med ämnen blir inaktuell. Strukturellt likartade ämnen förknippas ofta med likartad problematik och gruppförbud, tillsammans med egenskapsbaserade kriterier såsom CMR och PBT, är ett bra sätt att undvika dålig substitution.

Vi vill i slutändan se en begränsning på EU-nivå, men då dessa beslutsvägar är långa anser vi att en skatt är ett bra sätt att snabbare gå mot en giftfri vardag. Förhoppningsvis ges härigenom incitament för framsynta företag att fasa ut farliga kemikalier, vilket även kan underlätta lagstiftningsbeslut på sikt.

Vi ställer oss frågande till varför man i direktivet enbart har gett i uppdrag att utreda en skatt för kläder och skor, men inte annan textil såsom hemtextilier. Hemtextilier är en produktkategori som man både kommer i kontakt med i den dagliga hemmiljön (inredningstextilier såsom möbeltyger, filter, gardiner), har nära hudkontakt med (bäddtextilier, handdukar) samt konsumerar allt mer nytt av. Enligt siffror från Naturvårdsverket gällande textilkonsumtion i Sverige, har andelen hemtextilier dubblats under de senaste 20 åren (från 1,9 kg/person och år till 3,8 kg/person och år). Det finns ingen anledning att inte införa en skatt på kemikalier även för annan textil.

Vi anser det positivt att skatten berör samtliga homogena material i produkterna. Det överrensstämmer med hur Kandidatlistade ämnen hanteras i varor generellt utifrån artikel 33 i REACH, och med hur SCIP-databasen är uppbyggd.

För att driva mot att ämnena fasas ut måste fler verifikat vara möjliga att använda än kemiska analyser. Enligt 11.7 kommer den skatteskyldiga enbart få rätt till avdrag om man kan påvisa att halten ligger under gränsvärden genom en standardiserad eller

likvärdig analys. Vid miljömärkning kontrolleras (bland annat) alla kemikalier som används under tillverkningsstegen från fiber till färdig produkt, och det går därför att visa om ett ämne finns i en miljömärkt produkt eller inte. Alla de miljömärkningar som omfattar de aktuella ämnen i skatten bör alltså vara godkända verifikat. Om enbart kemiska analyser godkänns finns stor risk att skatten inte får den effekt som önskas. Detta eftersom företagen, på grund av till exempel merjobb och/eller analyskostnader, då kan välja att ta en extra beskattning istället för att fasa ut ämnena. Naturskyddsföreningen föreslår därför att andra verifikat, så som en gedigen dokumentation avseende vilka kemikalier som ingår i produktionen, accepteras. Förslagsvis kompletteras detta med riktad och förstärkt tillsyn i form av kemiska analyser under kommande år.

I utredningen lyfter man att i de fall då fullständig utfasning av ämnena sker kommer man ändå inte medge fullt avdrag från skatten. Detta på grund av att produkterna oavsett kommer innehålla rester av skadliga kemikalier. Alla nyproducerade kläder har en negativ miljöpåverkan, men alla textilier tillverkas inte med farliga kemikalier. För miljömärkta produkter (Bra Miljöval, Svanen, EU-blomman, GOTS) så tittar man på alla kemikalier som används i tillverkningskedjan. Av denna anledning bör miljömärkta produkter (där miljömärkningen omfattar aktuella ämnen) berättigas fullt avdrag. Utredningen utgår från att alla kemikalier är skadliga, och att bara naturmaterial framställda på icke industriellt sätt är undantagna. Detta är ett felaktigt antagande. Naturmaterial framställda på icke-industriellt sätt kan innehålla hälso- och miljöfarliga ämnen, och tvärtom. Det är problematiskt att man gör en sådan slutsats.

Enligt 11.12.1 kommer all second hand beskattas under en övergångsperiod och därefter endast importerade varor, med skatteavdrag på 95%. Naturskyddsföreningen anser att det är relevant att beskatta importerad second hand, för att motverka att textilier som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen, hamnar på den svenska marknaden och i våra cirkulära flöden. Vi anser dock inte att second hand som redan befinner sig på den svenska marknaden ska beskattas under en övergångsperiod. Här handlar det om varor som bidrar till stor miljönytta när de ersätter nyinköp och som samtidigt idag redan har en tuff konkurrens mot billiga nyproducerade varor. Second hand borde tvärtom gynnas och få bättre förutsättningar för att nå ut till fler personer och ersätta fler nyinköp.

Naturskyddsföreningen anser inte att varugruppen redesign ska bedömas enligt avfallsdirektivet i detta sammanhang. Det är rimligt att redesign från pre-consumer waste (produktionsspill och motsvarande) beskattas på samma sätt som övriga nytillverkade varor. I de fall då produkterna består av "post-consumer waste" (begagnade kläder eller osålda omsydda varor) bör dock produkterna likställas med second hand. Ingående material i dessa typer av plagg har redan beskattats. Det går oftast inte heller att analysera varje enskilt plagg (i och med en allt för omfattande och även förstörande provning) och därför har produktgruppen ingen möjlighet till något avdrag. Denna dubbelbeskattning kommer drabba en varugrupp som redan har svårt med lönsamhet och det finns stor risk att det fasar bort affärsmodeller som ur miljöhänseende istället borde lyftas och få stöd.

Enligt konsekvensutredningen är kunskapen om hur aktuella kemikaliers egenskaper påverkar människor och miljö vid exponering begränsad, och det går därför inte att redogöra för de hälso- och miljöekonomiska effekter som förslaget ger upphov till. Naturskyddsföreningen tolkar konsekvensutredningen som att den är baserad på effekterna av minskad förekomst i slutprodukt och exponering kopplad till denna. Den största miljö- och hälsorisken är dock kopplad till tillverkningen, vilken oftast sker i länder med sämre kemikalielagstiftning. Naturskyddsföreningen anser att en skatt gällande kemiskt innehåll i slutprodukt i slutändan har möjlighet att leda till att problematiska ämnen fasas ut från produktion i andra länder. Enligt Sveriges arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen ska Sverige arbeta med dessa frågor ur ett solidariskt och rättviseperspektiv.

Detta remissvar har utarbetats av Ebba Magnusson produktansvarig Bra Miljöval Textil vid rikskansliet, med hjälp av Helen Göthe produktansvarig Bra Miljöval Textil, David Gunnarsson enhetschef och produktansvarig för Bra Miljöval Kemiska produkter, Cecilia Hedfors sakkunnig miljögifter och Therese Jacobson chef för avdelningen Hav, Vatten och Miljögifter på Naturskyddsföreningen.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Johanna Sandahl
ordförande

Therese Jacobson
chef för Hav, Vatten och Miljögifter